

tionalistische Bond, die sterk steunde op burgerij en arbeiders en een bescheiden schare intellectuelen. Hij probeerde vooral onder Anseeles duiven te schieten. Hij wist greep op het stadsbestuur te krijgen, uiteraard met Duitse steun en zette een groot programma voor de vernederlandsing van het lager en voortgezet onderwijs op poten. Tegengeluiden kwamen van de Vlaamsch Nationale Partij, waar Goossens een rol in speelde en waar figuren uit de *Ter Waarheid*-kring in te vinden waren. Deze partij zag niets in Wannijns propaganda voor de massa, maar wilde meer dirigistisch en elitair te werk gaan. In de VNP vonden meer intellectuelen en kunstenaars een politiek onderdak. Deze partij was ook meer Grootnederlands gericht.

Vanacker geeft ook aandacht aan de betrekkingen tussen het Gentse activisme en het landelijke activistische apparaat, zoals met de Raad van Vlaanderen, waar professoren van de nieuwe universiteit overigens ruim in vertegenwoordigd waren. Er kwamen zelfs klachten dat de hoogleraren te veel in Brussel aan het besturen waren. Het gebrek aan kader bij de activisten en de relatief geringe aanhang onder het volk worden in dit boek wel heel duidelijk zichtbaar gemaakt. Er waren wel degelijk goede plannen en gedachten, het activisme was niet louter Duitse „Mache“, maar op de Handelsbank na overleefden alleen de idealen de oorlog. Voor alle acti-

viteiten gold in wezen Von Hertlings: „bleiben wir nicht im Lande, dann ist die Flamenpolitik als deutsche Bewegung gebrandmarkt und tot“. Zo zou men met Vanacker kunnen besluiten dat het activisme een avontuur is geweest en een noodlottig avontuur ook. Maar doet men het activisme toch niet te kort door het alleen als een avontuur uit de periode 1914-1918 af te schilderen. Vanacker laat zelf al duidelijk de ideologische wortels van voor 1914 zien en de Vlaamse politiek van na 1918 was bij lange niet van het activisme af en dat gold met name voor het gedachtegoed van het activisme. Het doortrekken van die lijn mis ik in dit overigens voortreffelijk gedocumenteerde en fraai geïllustreerde boek.

Pieter van Hees

DANIEL VANACKER, *Het Aktivistisch Avontuur*, Stichting Mens en Cultuur, Gent, 424 p.

Van Dale groot synoniemen woordenboek

Al op de basisschool leerde men dat je - zeker in het schriftelijk taalgebruik - voortdurend variatie moet aanbrengen. En op de universiteit onderwees men die noodzakelijke afwisseling in woord en beeld, ter verlevendiging van taal en stijl, met nog steeds evenveel overtuiging. Zolang er echter alleen maar woordenboeken bestonden die voornamelijk omschrijvingen van de betekenis der

woorden gaven, bleef het maar behelpen! De gebruiker - van kind tot volwassene - vond meestal wel een antwoord op de vraag naar de (min of meer juiste) betekenis, maar zodra hij zijn taal wilde gaan variëren op de verlangde manier, lieten de dikste Van Dales en andere hulpbronnen hem meestal volledig in de steek.

Met de verschijning van Van Dale's „Groot woordenboek van Synoniemen en andere betekenisverwante woorden“ - of GROOT SYNONIEMEN WOORDENBOEK - is echter voorgoed een eind gemaakt aan de grote leemte die er op „taal-variatie-gebied“ bestond, want het GSW (zoals we het voor het gemak in het vervolg maar zullen noemen) biedt niet alleen een ruime keuze aan synoniemen en andere woordvarianten, maar het kan de gebruiker ook op allerlei andere manieren helpen om een bepaald woord te vinden dat hem niet direct in gedachten wil komen. Van dat laatste één overtuigend voorbeeld. Terwijl ik me voorheen suf zat te piekeren over de naam van de *hoed* die mijn kunstzinnige buurman vroeger altijd droeg, hoef ik nu alleen maar het item *hoed* op te zoeken en vind dan ná de aanduiding „met brede, slappe rand“ moeiteloos de gezochte *flambard*.

Onder het item *hoed* treft men overigens niet alleen *vele soorten hoeden* aan, maar ook de verwijzing (met pijltjes) naar de „hogere begrippen“ *hoofddeksel* en *kledingstuk*. En het allerhoogste be-

grip van dit geheel wordt natuurlijk gevormd door het woord *kleeding*, de top van één der ca. 2000 „boomstructuren” die het GSW bevat.

Boomstructuur

Op ongeveer gelijke wijze als genealogen met een stamboom werken, heeft Prof. dr. P.G.J. van Sterkenburg in samenwerking met drs. M.C. van Dalen, drs. M.J.M. Hooyma en drs. M.E. Verburg een groot deel van ons taalbestand in „boomstructuren” onderverdeeld met allerlei vertakkingen. De zoëven genoemde (stam)bomen *kleding* en *kledingstuk* hebben als „verwanten in de eerste graad” een bijna volledige pagina „takken”, zoals hieronder aangegeven:

van burgeren bij elkaar passend karakteristiek van één persoon die bij een bop, groep of rol hoort voor de voeten voorgescreven opvalend voor alle leden van een groep gelijk waarmee men zich onherkenbaar maakt net voor een gele- genheid / s-a-m- om in te verwomen die men in een be- drijf draagt bestaande uit een uniform zeer deltig en festelijk voor bop, gelegheden voor een bop, gele- genheid vrijt zwachtige vrouwen ter bescherming tegen regen om in te sporten voor hobby en ont- spanning niet te werken over het onder- goed gedragen onder de bovenkle- ding gedragen alledaags aer op maat gemaakt ou grove schaat ge- produceerd dat al door iem. andere gedragen om te in zwetmen van dunne stof met knopen, met het bovenlijf dat nauw om het li- chaam sluit op, het onderlijf met pijpen wijd en lang aan de hals gedra- gen om de hand op het hoofd om het hoofd ge- weisd met nauwer, dat met over andere kleding draagt	kleding / goed / kledij / kleren (alleen mv.) / oasit (inf.) / egi kledingstuk burgerkleding / burgerkloffe (inf.) combinatie dracht garderobe kostuum schmeisat tenue uitdossing / uitmonstoring uniform vormoeming avondkleding / avondkledij / avondkledij badkleding / zwemkleding bedrijfskleding dienstkleding gala / gala kleding / gala kostuum gelegenheidskleding postiekleding regenkleding sportkleding vrijetijdskleding werkkleding bovenkleding ondergoed / nederkleding / lijfgood (arch.) kloffie / piante zodagse goed / gouie goed (inf.) maatkleding / maatgoed confectie kledingstuk / egi kleding aldan kortje / aldragerje / aldragerje bak / bak / zwemkostuum / zwem- psk blouse bodystocking broek gewaad haakdoek handschoen hoofddeksel hoofddoek jas
--	--

om voet en been ont de lendenen gewikkeld onder de bovenkle- ding bestaande uit een jas en een broek aan s'waer voor het bevesten onderlijf reestel voor vrou- wen, om het on- derlijf om de voet dat men voorbij aanstrokt ter be- scherming van de kleding van warme dake stof, om het oove- st n. dun kleding trui al truitje met een kraag en een paar knopen n. crinche zonder mooven, met een de hals n. sirak truitje zonder schouder- banden dat men over een heer draagt voor vrouwen, be- staande uit een rok met een bovengestuk eraan vast	kous lindendoek / schaamschoorte (scherts.) onderkledingstuk overall pak rok schoen schort trui T-shirt poloshirt / polo tanktop truije bovenkleding / opperkleding / overkled jurk / japon (form.) / klood (Belg.)
---	--

Zoals men in dit voorbeeld ziet, worden eerst de *synoniemen* van het lemma *kleding(stuk)* opgesomd en daarna volgen „de verwanten” (soms ook weer met synoniemen en / of bepaalde waar-deringsaanduidingen), met in de marge (vóór de haarlijn) een duidelijke begripsbepaling ervan. Alle genoemde soorten kleding (stukken) staan ook weer als *apart lemma* in het GSW (met of zonder synoniemen en/of vertakkingen, dubbele betekenissen enz.), zodat men altijd weer op het goede spoor terecht komt indien men dat bijster mocht zijn geraakt.

Het is een voortdurend genoeg om samen met de samenstellers „een boompje op te zetten”, beginnend vanuit „het niets”: het gezochte woord dat je voor de geest zweeft, maar waar je niet „op kunt komen”. Toen ik een twintigtal regels terug aan het zoeken was naar het woord dat aan-geeft hoe de wetenschap ook weer heet die zich met familiestambomen bezighoudt, zocht ik *stamboom* op en vond daar direct *genealogie*. En bij dat woord trof ik weer verschillende andere termen aan die me bij mijn vergelijking tussen „boomstructuren” en „genealogie” van dienst konden zijn.

Er bestaat maar één gevaar voor de gebruiker en dat is dat men door al die „bomen” zó geboeid raakt dat men „het bos” uit het

oog verliest en vergeet dat het GSW alleen maar *een hulpmiddel* is voor het (beter) schrijven. Wie zich door de inhoud van dit ingenieus samengestelde woordenboek laat meeslepen, springend van de hak op de tak, komt nooit aan het einde van zijn betoog. Vandaar mijn raad: maak een *beperkt gebruik* van dit boek, anders ben je verloren!

Verdere inhoud

Voorafgaand aan het eigenlijke GSW treft men in ca. 25 pagina's een *Ter inleiding*, enkele hoofdstukjes achtergrondinformatie en een duidelijke *Gebruiksaanwijzing* met bijbehorende lijst van *Afkortingen e.d.* Wie de illustratiepagina betreffende het lemma *kleding(stuk)* bekijkt, ziet dat die (tussen haakjes geplaatste) afkortingen - inf., arch., Belg. e.d. - overeenkomen met de gebruikelijke. Van meer belang zijn de *symbolen* en *lettertypes*, die informatie bieden waar men moeilijk buiten kan. Bestudering ervan, voorafgaand aan het gebruik van het GSW, lijkt me dan ook zeker niet overbodig.

Zeer praktisch is ten slotte de aan het einde van het boek voorkomende *Lijst van vaste verbindingen*, een op hoofdwoorden geordende alfabetische lijst van uitdrukkingen, gezegdes e.d. Het betreffende hoofdwoord vindt men vetgedrukt; de betekenis staat cursief. Eén voorbeeld (met het hoofdwoord *aap*):

iem. voor de **aap** houden - *beestnemen*
voor **aap** staan - *belachelijk*
iem. voor **aap** zetten - *beledigen*
een **aangeklede aap** - *fat*
zich een **aap** lachen - *lachen*
in de **aap** gelogeerd zijn - *narigheid*
zich een **aap** schrikken - *schrikken*
zo zat als een **aap** - *stomdronken*

Als we het GSW met het bekende „betekeniswoordenboek” *Het juiste woord* van Dr. L. Brouwers vergelijken, valt die vergelijking, voor het vinden van een duidelijke betekenis der synoniemen, beslist in het voordeel van het GSW uit. In *Het juiste woord* zijn beslist méér woorden (rondom bepaalde

thema's) gegroepeerd, maar de feitelijke betekenis en/of de nuances ervan moet de gebruiker zelf maar bedenken.

Zoals uit voorafgaande bespreking blijkt geeft het GSW heel wat meer dan een opsomming van verwante woorden. Voor mij is het het enige échte synoniemenwoordenboek en ik twijfel er dan ook niet aan dat dit gebruikersvriendelijke GSW het bestaande „gat in de markt” opvult. Lof voor de samenstellers!

Aldert Walrecht

PGJ. VAN STERKENBURG, *Groot woordenboek van Synoniemen en andere betekenisverwante woorden*, Van Dale Lexicografie bv, Utrecht/Antwerpen, 1240 p.

Regionalisme en overheidsbeleid

In het najaar van 1991 was het veertig jaar geleden (vrijdag 16 november 1951), dat het in Leeuwarden tot een gewelddadig treffen kwam tussen ijveraars voor het Fries in (ook) het rechtsverkeer en de gerechtelijke autoriteiten. Met de herdenking van deze gebeurtenis, die als „Knepelfreed” (Knuppelvrijdag) de geschiedenis is ingegaan, in het vooruitzicht rijpte in de kringen van de Fryske Akademy het plan een onderzoek in te stellen naar de invloed van regionalistische eisen op het overheidsbeleid.

Om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen werd het nodig geoordeeld ook Wales en Bretagne (eveneens regio's met een eigen

taal en cultuur) bij dit onderzoek te betrekken. Voorzien van deze afgebakende „opdracht” heeft de bestuurskundige afdeling van de vakgroep Sociale Wetenschappen met als belangrijkste „woordvoerders” de heren Van Rijn en Sieben zich gezet tot de uitwerking van dit belangrijke vergelijkende onderzoek. In de loop van de tweede helft van 1991 kwam het resultaat als no. 11 in de sociaal-wetenschappelijke reeks van de Fryske Akademy van de pers.

In het „Foaropwurd” stellen de schrijvers dat de uitdaging gelegen was in het feit dat in Europa „een groot aantal overheden beleid voeren in een veelheid van soorten met betrekking tot een grote verscheidenheid aan regionale talen en culturen”. Een andere achtergrond vormde het perspectief van een integrerend Europa, waarin in toenemende mate aandacht voor bestuur en beleid in en met betrekking tot regio's met een eigen taal en cultuur wenselijk is. Aan de behoefte aan kennis van deze aandachtsvelden willen ze door middel van deze studie een bijdrage leveren.

Het eerste van de vijf delen waaruit deze studie bestaat, vormt de inleiding. In het eerste hoofdstuk wordt allereerst de probleemstelling geformuleerd en vervolgens een overzicht gegeven van de inhoud van dit boek; het tweede bevat de omschrijving van het theoretisch model dat de basis vormt van het onderzoek.

De probleemstelling van dit on-

derzoek wordt als volgt onder woorden gebracht: „Wat is de invloed geweest van regionalistische bewegingen op het overheidsbeleid met betrekking tot de regio's?” Om op die vraag een zinvol antwoord te kunnen geven, worden allereerst de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie besproken. In het raam van het laatste aspect wordt erop gewezen dat de toenemende betekenis van de regio's en van het regionale bestuursniveau nauw samenhangt met de voortschrijdende Europese integratie.

Dat de keus op de regio's Bretagne, Friesland en Wales is gevallen, hangt samen met het feit dat ze een aantal kenmerken gemeenschappelijk hebben. En bij de keus van de beleidsgebieden hebben de schrijvers zich laten leiden zowel door de karakteristieken die een wezenlijk bestanddeel vormen van de eigen identiteit als door de betekenis die het betreffende beleidsgebied heeft voor het handhaven van de eigen identiteit. Voor Friesland en Wales is dat het taalaspect; voor Bretagne valt de klemtoon meer op het economisch beleid en de bestuurlijke organisatie.

Het is tegen deze achtergronden dat voor het zoeken naar het antwoord op de probleemstelling gekozen is voor het agendavormingsmodel; het omvat namelijk alle fasen in het beleid, ook de minder zichtbare maar daarom niet minder belangrijke. En om recht te doen aan de bestudeerde